

Greit oversikt om psykose

Synet på bakenforliggende, utløsende og opprettholdende faktorer ved psykoselidelser har ofte vært overforenklet. Forfatterne vil vise kompleksiteten i lidelsene i samspill med omgivelsene.

TEKST

Arne Repål

PUBLISERT 1. august 2016

«MÅLSETTINGEN MED DENNE boka er å gi en bredere forståelse av kompleksiteten bak psykotiske lidelser med en særlig vekt på psykososiale miljøfaktorer», skriver forfatterne, som alle er tilknyttet Norment K.G. Jebsen senter for psykoseforskning. Det er en målsetting jeg synes er viktig, da synet på bakenforliggende, utløsende og opprettholdende faktorer ved psykoselidelser etter min mening ofte har vært overforenklet.

Boken er inndelt i syv kapitler, hvorav det første fungerer som en innledning. Selv om hovedtittelen på kapitlet er «Psykotiske lidelser og samfunnet», handler det mest om schizofreni og bipolare lidelser. Kapitlet er således mer avgrenset enn hva det står på baksideteksten, hvor det fremgår at bokens tema er å formidle kunnskap om samfunnsfaktorer som har betydning for *psykoselidelser*. Med det lille forbeholdet gir kapitlet en grei og kortfattet oversikt over kunnskapsstatus knyttet til symptomer, forekomst, forløp og årsaksteorier, der også det biologiske aspektet ved lidelsen har fått sin plass.

Storby, traumer og migrasjon

Kapittel 2 har tittelen «Psykose og storbyen». Forfatteren viser til forskjeller i forekomst av psykoselidelser mellom bygd og by. Sentralt i kapittelet står hypoteser om årsakssammenhenger som kan knyttes til storbylivet. Blant disse inngår både sosiale og biologiske forklaringsmodeller, og hovedbudskapet synes å være at det å vokse opp i en storby kan ha en negativ effekt på hjernen og dermed gi økt sårbarhet for å utvikle psykoselidelser.

Kapittel 3 omhandler barndomstraume som risikofaktor ved psykose. Innledningsvis beskrives vanskene med å måle barndomstraumer samtidig som det vises til at psykosepasienter med barndomstraume har større forstyrrelser i forståelsen av selvet, og flere positive symptomer. En stor del av kapittelet omhandler samspillet mellom traumatisk stress og fysiologi.

Kapittel 4 omhandler migrasjon og etnisk minoritetsstatus som risiko for psykoselidelser. Dette er et spennende kapittel, og etter min vurdering bokens beste. På 20 sider får leseren et godt innblikk i kunnskapsstatus på et område som er høyst aktuelt. Det vises til at det er 2,7 ganger mer sannsynlig at migranter vil få en psykoselidelse enn andre i befolkningen. Kapittelet konkluderer med at verken selektiv migrasjon, genetik eller rusmisbruk kan forklare dette.

«Et spørsmål jeg gjerne skulle sett belyst fyldigere i boken, er hvorfor så mange personer med psykoselidelse trekkes mot rusmiljøer»

Problemer knyttet til å sette diagnoser i en krysskulturell kontekst har fått bred plass. Det samme har sosiale faktorer som opplevd diskriminering og sosial motgang. Her konkluderes det med at fremmedgjøring og manglende muligheter fører til sosialt nederlag, en miljøbelastning som i særlig grad gir økt dopaminproduksjon og økt risiko for psykose. Avslutningsvis beskrives en del utfordringer knyttet til behandling.

Hvorfor rus og psykose?

Kapittel 5 beskriver forekomst av rusbruk og ruslidelser hos personer med psykoselidelse, kunnskap om sammenheng mellom ruslidelser og psykoselidelser og hvordan rusbruk synes å påvirke psykoselidelse. En stor del av kapittelet er viet sammenheng mellom cannabisbruk og psykose. Et spørsmål jeg gjerne skulle sett belyst fyldigere i boken, er hvorfor så mange personer med psykoselidelse trekkes mot rusmiljøer. Hvilken rolle spiller sosial utstøtning og jakten på en identitet her?

Klinisk og personlig recovery

I kapittel 6 tar boken mer direkte for seg miljøets og samfunnets betydning for sykdomsforløp og bedring. Innledningsvis beskrives forskjellen mellom «klinisk recovery» som er en del av den medisinske forskningstradisjonen, og «personlig

recovery» som er knyttet til den brukerorienterte forskertradisjonen. Dette er nyttig lesning som sier noe om ulike måter å vurdere endring på. En utvidet forståelse av stress-sårbarhetsmodellen nyanserer samspillet mellom biologi og omgivelser ytterligere. Samfunnsmessige miljøfaktorer som stigmatisering og myndiggjøring er også et viktig tema.

Kapittel 7 tar for seg funksjon ved psykoselidelser med fokus på utdanning og arbeid. Selv om arbeid som hovedregel er å anse som et gode, understrekes det at arbeid ikke er et mål for alle med psykoselidelser. For noen vil det handle om å finne meningsfulle aktiviteter som kan bidra til å hindre marginalisering og sosial isolasjon.

Noen etterlysninger

På slutten er det et lite avsnitt om psykotiske fenomener som normalfenomener. Skulle jeg etterlyse noe i boken som helhet, er det kanskje en større bevissthet rundt kontinuumet mellom mer avgrensede psykoselidelser og schizofreni. Det berøres i innledningskapittelet, der det skrives at denne boken omhandler den brede gruppen psykotiske lidelser. Her pekes det også rettmessig på at det ikke er noen symptomer som er helt spesifikke for enkeltdiagnoser. Dette, sammen med muligheten for at samme symptomutforming kan ha helt ulik etiologi, kunne kanskje vært problematisert noe mer. Den omfattende bruken av begrepet schizofreni kan også virke litt forvirrende all den tid forfatterne selv sier boken omhandler «den brede gruppen psykotiske lidelser».

Boken som helhet gir en grei oversikt over samfunnsmessige faktorer, og løfter frem betydningen av disse både i forståelse av utviklingen av psykoselidelser, opprettholdelsen av dem og hva som kan bidra til økt mestring. Deler av boken er viet biologiske forklaringsmodeller, men da i lys av samspillet med miljøet. Ved slutten av hvert kapittel er det satt opp referanser under tittelen «Anbefalt lesning». Det er nyttig for den som vil gå videre på noen av områdene som er omtalt. Boken kan leses fra perm til perm, men kan også fungere som et oppslagsverk med oversikt over kunnskapsstatus på de områdene som er omtalt. Slik fungerer den etter min mening i tråd med hva forfatterne har beskrevet som formålet med den.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 53, nummer 8, 2016, side 652-653

TEKST

Arne Repål, spesialrådgiver OU, Klinikk psykisk helse og rusbehandling, Sykehuset i Vestfold HF. Spesialist i klinisk psykologi.